ПЕРСОНАЛІЇ

Галина Горюшина
Інститут української мови НАН України (Київ)

ПЕТРО ЙОСИПОВИЧ ГОРЕЦЬКИЙ
(1888–1972)

Петро Йосипович Горецький – відомий український лексикограф, авторитетний дослідник і тонкий знавець невичерпних скарбів української мови.

П. Горецький народився 7 грудня 1888 року в селі Мутині Кролевецького району Сумської області в селянській родині. Після закінчення 1914 року слов'яно-російського відділу історико-філологічного факультету Київського університету імені Т. Г. Шевченка починає педагогічну роботу як викладач російської мови і літератури, а з 1919 року й до виходу на пенсію у 1963 році працює на різних посадах в установах Академії наук УРСР, а головно – як науковий співробітник Інституту мовознавства.

Перша друкована праця П. Горецького з'являється у 1921 році (це статті та примітки про творчість Євгена Гребінки у виданні «Шкільної бібліотеки»). Пізніше він публікує глибоко наукові розвідки про термінологію, правопис, норми літературної мови. У 1926 році у співавторстві з І. Шалею видає підручник для вищої школи – «Українська мова. Практично-теоретичний курс», який у 20-х роках здобув велику популярність і протягом чотирьох років витримав вісім видань. Активно працював П. Горецький над написанням вузівських підручників та навчальних посібників із мовознавчих дисциплін, зокрема він був автором ряду важливих розділів в академічному «Курсі сучасної української мови» (в 1-у томі – «Лексика»), у «Курсі історії української мови» (розділи – «Літературна мова періоду Київської Русі», «Літературна мова XIV – середини XV ст.», «Мова української драматургії другої половини XIX – початку XX ст.», «Літературна мова Закарпаття в другій половині XIX – на початку XX ст.»), «Про орфоепію літературної мови» (1929 р.).

Надзвичайно вагомий внесок П. Горецького в галузі української лексикографії, яка стала його улюбленою справою всього творчого життя. Дебютувавши як лексикограф ще 1928 року виданням «Словника термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування», Петро Йосипович протягом кількох десятиліть активно виступав як теоретик і практик словникової справи на Україні. Крім безпосередньої участі в укладанні та редагуванні великого академічного Українсько-російського словника (в 6-ти томах), який і донині залишається найповнішим серед словників такого типу, та першого в історії української вітчизняної науки тлумачного «Словника української мови», П. Горецький опублікував низку лексикографічних досліджень, багато статей і розвідок з теорії та історії українського словництва. Так, його кандидатська дисертація «Типи складання російсько-українських термінологічних словників» (1946 р.), стаття «Принципи складання загальних двомовних перекладних словників» (1951 р.) стали основоположними в роботі для цілого покоління лексикографів, що працювали над укладанням перекладних двомовних словників.

Серед наукової спадщини вченого на особливу увагу заслуговує його багаторічна праця – монографія «Історія української лексикографії» (1963 р.), присвячена історії лексикографії XVI – XVIII ст., українським словникам XIX – початку XX ст. і розвиткові української лексикографії після 1917 року. У книжці зібрано великий фактичний матеріал, уміщено огляд важливих теоретичних проблем,

узагальнено досвід, нагромаджений українськими лексикографами як у практичній роботі, так і в теорії укладання словників.

Література

1. Горецький П. Історія української лексикографії. – К., 1963.
2. Горецький П. Методологічні принципи складання загальних двомовних перекладних словників // Лексикографічний бюлетень. – 1951. – Вип. 1.
3. Пам'яті П. Горецького // Мовознавство. – К., 1972. – № 5.
4. Пилинський М. П. Горецький «Історія української лексикографії» (рецензія) // Українська мова та література. – К., 1964. – № 8.

ІЛЛЯ МИКИТОВИЧ КИРИЧЕНКО

(1889 – 1955 р.)

Ілля Микитович Кириченко – один із відомих українських мовознавців-лексикографів. Народився 1889 року в селі Рябухи, Бахмацького району, Чернігівської області, в селянській родині. Філологічну освіту здобув в одному із кращих філологічних закладів царської Росії – Ніжинському історико-філологічному інституті, слов'янський відділ якого закінчив 1914 року. Протягом 1914–1918 років викладав латинську, грецьку і російську мову в гімназіях Івано-Вознесенська, а з 1918 року – українську і класичні мови в школах і вузах України (Лубни, Київ). З 1930 року І. Кириченко – викладач української мови робітфаку при Українському інституті лінгвістичної освіти, невдовзі на посаді доцента цього інституту викладав українську та латинську мови. З 1931 і до останніх років свого життя І. Кириченко працював в Інституті мовознавства Академії наук УРСР, виконуючи велику наукову і науково-організаційну роботу в галузі української лексикології та лексикографії, поєднуючи свою працю в Академії наук з викладацькою діяльністю у Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка, а з 1952 року – він завідувач кафедри класичної філології.

Першою великою працею І. Кириченка був «Словник медичної термінології» (Держвидав, 1936 р.), що був високо поцінований широкою науковою громадськістю. Цей словник став підсумком попередньої багаторічної роботи Іллі Микитовича як перекладача і редактора багатьох наукових творів із різних галузей знань – медицини, біології, ботаніки, фізики, хімії, загальний обсяг яких складає понад 500 аркушів.

Велику роботу провадив І. Кириченко у справі видання перекладних словників, що готувалися в Інституті мовознавства в довоєнні роки: він був співавтором академічного Російсько-українського словника (1937 р.) і одним із упорядників великого Російсько-українського словника за редакцією М. Калиновича, Л. Булаховського і М. Рильського (1948 р.).

У 1945 році І. Кириченко завершив велику теоретичну працю «Українсько-російські словники та принципи складання їх», яка стала згодом теоретичною основою для розгортання роботи над великим Українсько-російським словником, укладання якого здійснювалось у 1946–1952 рр. за безпосередньою участю Іллі Микитовича (протягом 1953–1963 рр. вийшли 6 томів цього словника, наукові засади і принципи його побудови були розроблені у згадуваній вище праці).

Як завідувач словникового відділу Інституту (з грудня 1946 р.) І. Кириченко був керівником усіх робіт з лексикографічної тематики, а також вів велику науково-дослідну і практичну роботу в галузі української орфографії, зокрема у створені «Українського правопису» (1946 р.), «Орфографічного словника», який витримав кілька видань, йому належать кілька наукових і науково-популярних видань, присвячених питанням українського правопису («Принципи побудови нового українського правопису» 1946 р.); «Особливості